

Március tüze

Szokolay Sándor 85. születésnapjára emlékkoncertje

Mi lett volna, ha Szokolay Sándor megéri 85-ik születésnapját? Milyen hangversenyekkel köszöntötték volna országszerte azt a zeneszerzőt, akiről még olyanok is tudják, hogy zeneszerző, akik a művészi muzsikával nem keresik a találgozást, akik pedig igen, azok kedvelik? Kedvelik, mert látták valamelyik operáját, megragadta őket egyik-másik nagyszabású zenekari alkotása, netán kórusban énekelték vagy tanulmányaik során játszották szélesebb tömegek által elérhető kompozícióit.

És karmesteri pulpitusra is lépett volna-e, amint a 80-ikon tette? Vajon mit és milyen szenvedélyességgel nyilatkozott volna az elé sorjázó mikrofonokba és kamerákba?

Nem tudhatjuk meg. Csak azt regisztrálhatjuk elégedetten, hogy immár távollétében, de szellemi jelenlétének igazi fényében milyen ünnepi koncerttel köszöntötte őt a *Nemzeti Filharmonikus Zenekar és Énekkar, Kocsis Zoltán* vezényletével. Az a Kocsis Zoltán, aki a Hüvelyk Matyi Szokolayján nőtt föl, s aki néhány éve *A Tűz márciusa* és az *Istár pokoljárása* új életre lehelésével, valamint az *Október végi tiszta lángok* oratórium bemutatásával jelentősen hozzájárult az életmű rangján kezeléséhez. Fontos ez, mivel Kocsis szerint Szokolay „olyan volt, mint Schubert: szinte még kézen sem volt egy darabja, amikor már a másikat hallotta magában, és azt írta. Tulajdonképpen nem kapta meg a kellő reputációt e gazdag életműért, igaz, ebben közrejátszott, hogy nem gondozta művei sorsát.”

Változott a helyzet: míg más komponistáknál a halál után feledés, és még ha volt is rend, annak erjedése szokott bekövetkezni, Szokolay *Orsolya és férje* szisztematizálja a több száz opuszra rúgó műjegyzéket – még utólag regisztráltat is kompozíciókat, amelyeknek adminisztrálását a „csak megírásukkal törődő” szerző elhanyagolta –, kottagrafikát készít, hogy hozzáférhetővé tegye a nagybecsű életművet.

A MŰPA Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermének teltháza három zenekari művet hallott Szokolaytól. A *Nyitány-fantázia* Liszt-féle szerkesztű és deklamációjú szimfonikus költemény az 1989-es *sopronpusztai határáttörés huszadik évfordulója emlékére*, közismertebb nevén a Pán-európai Piknikére, amely a szerző utolsó két évtizede nyugalmat adó otthona, Sopron város fölkérésére íródott. A drámai folyamat – mert „epikus” műveiben is zenedráma-író Szokolay – vége eufória: mintegy hála a szabadságért.

Felfedezés számba ment a *Trombitaverseny*, ez a Mozart-versenyművekhez hasonlóan „lappangó opera”. Nem konkrét utalásokat tartalmaz,

hanem olyan zenedramaturgiai pillanatokot, amelyekben szinte várjuk, hogy egy szereplő énekelni kezdjen. Noha nem operával, de az Istár pokoljárása oratóriummal való tematikai rokonság adódik a Trombitaversenyben: az „És majd fölkel Istár úrnő” indulódallama nyer itt új értelmezést. Az Istár pokoljárása tours-i bemutatóján 1962-ben ismerkedett meg személyesen Szokolay Francis Poulenckel, s a nagy francia mester erősen nyomot hagyott a fiatal magyar szerző stílusán. Szokolay alkotáéhoz a francia zene karcúsága és pasztell árnyalatai nem látszanak illeni, mégis létrejehetett e Trombitaversenyben a szintézis. Szokolay elég erős egyéniség volt ahhoz, hogy még „játékból” se írjon stílusutáncz-szerűen franciás muzsikát, ám a helyenként nazális színekben és a szólóhangszer rugalmasságában egyértelműen megérezzük a francia nyomot. 1966-ban komponálta a versenyművet, amelyet az azt bemutató Schubert János óta a szóló virtuozitása miatt nemigen játszottak, de most *Boldoczky* Gábor megint felragyogtatta.

Az est harmadik Szokolay-műve a *Vérnászból készített zenekari szvit* volt. Az opera 1964-es ősbemutatóját két évvel követően született meg a bő öt perces lassú-gyors tételpár, amelyet több mint négy és fél évtizeden keresztül a Vérnász-szvitként ismertünk. A zeneszerző sajátkezü műísmertetéséből tudjuk, hogy e keresztmetszet írására a kezdetben tőle is tanult Szabó Orsolya zongoraművész biztatta, aki arra kérte, próbálja a színpadi mű drámai feszültségét egyetlen zongorába „belegyűrni és belegyűrni”. E szellemes megfogalmazás inspirálóan hatott Szokolayra. A zeneszerző sajnálta, hogy más operáinál nem próbálkozott ehhez hasonló szvit-komponálással.

Amikor 2013-ban a németországi Bremerhaven Színháza is bemutatta a Vérnász, az évadnyitó hangversenyen előlegezni kívánta a mű egyes részleteit. Ezért zenekari szvit iránt érdeklődtek. Szokolay Sándor viszszanyúlt az eredeti hangszereléshez, hogy a zongorából ismét orkesztrálissá színezza a szvit anyagát. A színházban elhangzott kéttételes hangszerelt verzió után a keresztmetszet bővítésének lehetőségét fontolgatta a zeneszerző az opera teljességének érzékeltetése céljából. Így a *Nocturne* és a *Capriccio* két tétellel kiegészült: a *Lakodalommal* és az *Altatóval*. A fogyó erejű mester apadhatatlan lelkesedéssel dolgozott a kompozíción. Így lett az *opus magnum* (a nagy mű) az *opus ultimum* (az utolsó mű) magva, bevilágító fénysugara.

Az esten két más szerző műve „vendégeskedett”. Hogy a Kodály örökségéért múlhatatlan jelentőségű szerepet játszott Szokolay Sándor emlékkoncertjén miért szolgált meg a *Psalmus hungaricus*, aligha szorul magyarázatra. De a huszadik század derekától alkotó magyar zeneszerző esetén Bartók *Táncszvitje* is magáért beszél. A hatások, a fárosok... Legfőképp pedig az, hogy egy „mai” életmű e legnagyobbakkal egy estén játszható!...